

کودک جنگ زده در ادبیات داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدس از نگاه روان کاوی ژاک لکان

(بررسی آثار برگزیده‌ی بانزده دوره کتاب سال دفاع مقدس)

(سال‌های ۱۳۷۲ تا ۱۳۹۰)

www.ketab.ir

پژوهش و تألیف:

بابک روزبه

میرشناسه: روزبه، بابک، ۱۴۶۰-
 عنوان و نام پدیدآور: کودک جنگ‌زده در ادبیات داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدس از نگاه روان‌کاوی ژاک لکان (بررسی آثار برگزیده پانزده دوره کتاب سال دفاع مقدس) (سال‌های ۱۳۷۲ تا ۱۳۹۰)، پژوهش و تألیف بابک روزبه؛ ویراستار فیض‌الله طاهری؛ [برای] اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس استان مرکزی.
 مشخصات نشر: تهران: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، انتشارات، ۱۴۰۰.
 مشخصات ظاهری: ۱۰۶ ص: ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۶۹-۰۵۶-۴
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: کتابنامه: ص: ۱۲۷ - ۱۳۰.
 موضوع: جنگ ایران و عراق، ۱۳۶۷-۱۳۵۹ -- ادبیات و جنگ -- تاریخ و نقد
 موضوع: Iran-Iraq War -- History and criticism -- ۱۹۸۸-۱۹۸۰ -- Literature and the war
 موضوع: لکان، ژاک، ۱۹۰۱-۱۹۸۱ م. -- نقد و تفسیر
 موضوع: Lacan, Jacques -- Criticism and interpretation
 موضوع: روان‌شناسی در ادبیات
 موضوع: Psychology in literature
 موضوع: داستانهای جنگی فارسی -- تاریخ و نقد
 موضوع: War stories, Persian -- History and criticism
 موضوع: جنگ ایران و عراق، ۱۳۶۷-۱۳۵۹ -- کودکان -- داستان
 موضوع: Iran-Iraq War -- Fiction -- ۱۹۸۸-۱۹۸۰ -- Children
 موضوع: جنگ ایران و عراق، ۱۳۶۷-۱۳۵۹ -- نوجوانان و جوانان -- داستان
 موضوع: Iran-Iraq War -- Fiction -- ۱۹۸۸-۱۹۸۰ -- Youth
 شناسه افزوده: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، انتشارات
 شناسه افزوده: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس، اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس استان مرکزی
 شناسه افزوده: Center for the Preservation of Works and Publication of Holy Defense's Values, Administration of Preservation of Works and Publication of Holy Defense's Values of Markazi Province
 رده بندی کنگره: PIR۴۴۴
 رده بندی دیویی: ۸۵۰/۸۳۵۹
 شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۱۶۹۵
 وضعیت رکورد: فیا

کودک جنگ‌زده در ادبیات داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدس

از نگاه روان‌کاوی ژاک لکان

پژوهش و تألیف: بابک روزبه

ویراستار: فیض‌الله طاهری

طرح جلد و صفحه آرایشی: محمد ملکی

نشر: بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس - اول ۱۴۰۰

قطع: رقعی - ۱۰۶ صفحه

چاپ: چاپخانه گلها

شمارگان: ۵۰۰ جلد - ۳۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۶۹-۰۵۶-۴

آدرس مرکز پخش: اراک - میدان مقاومت - خیابان موزه - اداره کل حفظ آثار

و نشر ارزش‌های دفاع مقدس استان مرکزی - دایره ادبیات و تاریخ - شماره

تماس: ۰۸۶-۳۳۲۵۵۴۷۰ - کدپستی: ۳۸۱۷۷۷۱۱۱

حق چاپ برای مؤلف محفوظ می‌باشد.

فهرست مطالب

۹	پیش‌گفتار
۱۱	مقدمه
۱۲	فصل اول
۱۲	مروری بر ادبیات و سوابق روان‌کاوی در ادبیات
۱۳	تعریف برخی مفاهیم در روان‌کاوی لکان
۱۶	فصل دوم
۱۶	ادبیات دفاع مقدس
۱۷	درباره جنگ ایران و عراق
۱۸	ادبیات دفاع مقدس
۲۰	ادبیات داستانی دفاع مقدس
۲۱	رمان و داستان بلند دفاع مقدس
۲۲	رمان‌ها و داستان‌های بلند منفی‌نگر (بدبین به جنگ)
۲۳	رمان‌ها و داستان‌های بلند مثبت‌نگر (خوش‌بین به جنگ)
۲۴	رمان‌ها و داستان‌های بلند جنگ در نگاه سوم
۲۴	کودکان و نوجوانان و ادبیات داستانی جنگ
۳۵	فصل سوم
۳۵	روان‌کاوی و ادبیات
۳۶	درباره روان‌کاوی
۳۷	روان‌کاوی ادبی
۴۵	روان‌کاوی در ادبیات داستانی کودک و نوجوان
۵۴	تأثیر نویسندۀ داستان بر نوجوان
۵۵	شرایط تأثیر بر نوجوان از طریق مطالعه
۵۷	فصل چهارم
۵۷	روان‌کاوی لکانی

۵۸	معرفی ژاک لکان
۶۵	مؤلفه‌های روان‌کاوی لکانی
۶۵	نظریه لکان درباره رشد روانی سوژه
۶۹	فقدان
۷۰	ساحت نمادین و نام پدر
۷۵	اُبژه دیگری کوچک
۷۵	حیث واقع
۷۸	فصل پنجم
	بررسی و تحلیل داستان‌های برگزیده (رتبه اول) ۱۵ دوره کتاب
۷۸	سال دفاع
۸۰	اولین داستان برگزیده دوره اول
۸۴	دومین داستان برگزیده دوره اول
۸۷	داستان برگزیده دوره سوم
۹۰	داستان برگزیده دوره چهارم
۹۳	داستان برگزیده دوره هشتم
۹۷	داستان برگزیده دوره یازدهم
۱۰۰	فصل ششم
۱۰۰	نتایج پژوهش
۱۰۱	نتیجه نهایی
۱۰۲	پیشنهادهای
۱۰۴	منابع و مأخذ
۱۰۵	سایت‌ها

پیش‌گفتار

ادبیات دفاع مقدس، ادبیاتی است که در زمان جنگ ۸ ساله ایران و عراق به خاطر حفظ و نشر روحیه و منش حماسه‌پروری ایرانیان و مبارزه با رژیم بعثی توسط برخی شاعران و نویسندگان کشور به وجود آمد و تا به امروز با استمرار و توسعه هر چه بهتر و مفیدتر آن به ادبیاتی مختص ادبیات کشورمان و یک جریان ادبی که نشأت گرفته از حماسه کربلای حسینی است به وجود آمده‌است. از آنجایی که هر جریان ادبی برای توسعه، بسط و علمی شدن نیازمند به بررسی و تحقیق دارد تا نقصان‌های آن برطرف شود و مسیر رشد و تعالی را پیماید، لذا ادبیات دفاع مقدس با عنایت به این که دوستداران زیادی دارد، نیاز به کند و کاو در شاخه‌های مختلف علمی، تحلیلی و فلسفی دارد تا بتواند این مسیر توسعه و بسط را در میان علاقه‌مندان داخل کشور و در نهایت در سطح ادبیات جهان پیدا نماید. از نظرگاه دیگر اینکه تاکنون این ادبیات از جنبه‌های مختلف عرفانی، سیاسی و ... مورد بررسی‌های فراوانی قرار گرفته است و با توجه به اینکه تا کنون در ادبیات سایر کشورها و ژانرهای دیگر ادبیات، بررسی روان‌کاوی از تحلیل‌های مهم در بررسی‌های آنها بوده و می‌باشد و دیدگاه نویسندگانشان را نسبت به ادبیاتشان وسیع‌تر نموده‌است، بنابراین بررسی این گونه از ادبیات (ادبیات دفاع مقدس) در حوزه روان‌کاوی با اهمیت می‌باشد. در این پژوهش سعی بر آن بوده‌است با استفاده از روان‌شناسی ژاک لکان (روان‌شناس فرانسوی در قرن بیستم) این نوع ادبیات را از این دیدگاه برای اولین بار در کشورمان بررسی نمائیم تا ان شاءالله بتوانیم راهگشایی در این حوزه و روز به روز از دریچه‌ای علمی‌تر به این ادبیات بنگریم تا خالق آثاری خلاقانه در ادبیات کودک و نوجوان با توجه به نمادهای فانتزی برای کودکان در ادبیات دفاع مقدس باشیم تا این فرهنگ غنی و سرچشمه ادبی باعث رشد فکری و ذهنی بیشتر کودک و نوجوان شود.

ادبیات دفاع مقدس ادبیاتی است که به دنبال ادبیات مبارزاتی انقلاب اسلامی یعنی دوران مبارزات علیه ستم شاهی شکل گرفت. این ادبیات خود را وام‌دار ادبیات حماسه عاشورایی می‌داند که اگر آن حماسه تاریخی حادث نمی‌شد، مقاومت و ایثار نیز

در اذهان مسلمانان به درستی شکل نمی‌گرفت.

«ادبیات دفاع مقدس از متن ادبیات انقلاب اسلامی سر برآورده و بالیده‌است. در این ادبیات تکیه‌گاه ایدئولوژی و مذهب است با نگرش نو و هنجارهای جدید اندیشی در حوزه دین و مذهب. در ادبیات دفاع مقدس امید به پیروزی، آرمان جهان و تقدس جان باختگان دیده می‌شود و هویت دینی بر هویت ملی غلبه دارد و اگر هویت ملی مطرح شود، تبعی است از هویت دینی.»^۱

«ادبیات کودکان و نوجوانان دفاع مقدس با توجه به نیاز شناخت نسل به نسل حماسه‌های دفاع مقدس با زبانی معیار که بتوان آن الگوها را به کودکان و نوجوانان آموخت شکل گرفت و در همان سال‌های اولیه جنگ نیز با خلق آثار اندک به وجود آمد. وضعیت ادبیات داستانی کودک و نوجوان دفاع مقدس با فاصله گرفتن از دوران دفاع مقدس نه تنها وضع بهتری پیدا نکرد، بلکه سال به سال بدتر شده است؛ مگر کارهای معدودی مثل داستان‌های داوود امیریان که همراه با طنز است.»^۲

«داستان‌های نوجوان نمی‌تواند یک داستان مرونی باشد، یعنی بیشتر به تحلیل و روان‌کاوی دغدغه‌های ذهنی، احساسی و عاطفی شخصیت اصلی بپردازد. از این نوع داستان‌ها، با نام داستان‌های شخصیت یا روانشناختی یا داستان‌های روانشناختی نو یاد می‌شود.»^۳

بررسی ادبیات از منظرگاه‌های مختلف علمی و پژوهشی تا آنجایی است که باعث رشد و تعالی آن می‌شود و به دلیل همراهی ادبیات و روان‌شناسی با یکدیگر، بررسی این نوع ادبیات که مختص کشور عزیزمان می‌باشد کمک به ترویج آن در محافل علمی خواهد بود. اکثر بررسی‌های روانشناختی ادبیات در تحلیل نظریات فروید و یونگ می‌باشد. شناخت پیکره اصلی نظریات ژاک لکان (نه انشعابات و پیروان آن) روان‌شناس نوگرا در قرن بیستم، آن هم در ادبیات حماسی دفاع مقدس نگاه علمی نویسندگان ادبیات کودک و نوجوان را در رشد روانی سوزنه‌های داستانی کمک خواهد کرد.

۱ ستگری، ۱۳۸۹، ص ۲۲-۲۱

۲ سرشار، ۱۳۸۹، ص ۹۷

۳ همان، ۱۳۸۹، ص ۹۵